

Mnohojazyčnost Evropské unie a její dopady pro Českou republiku

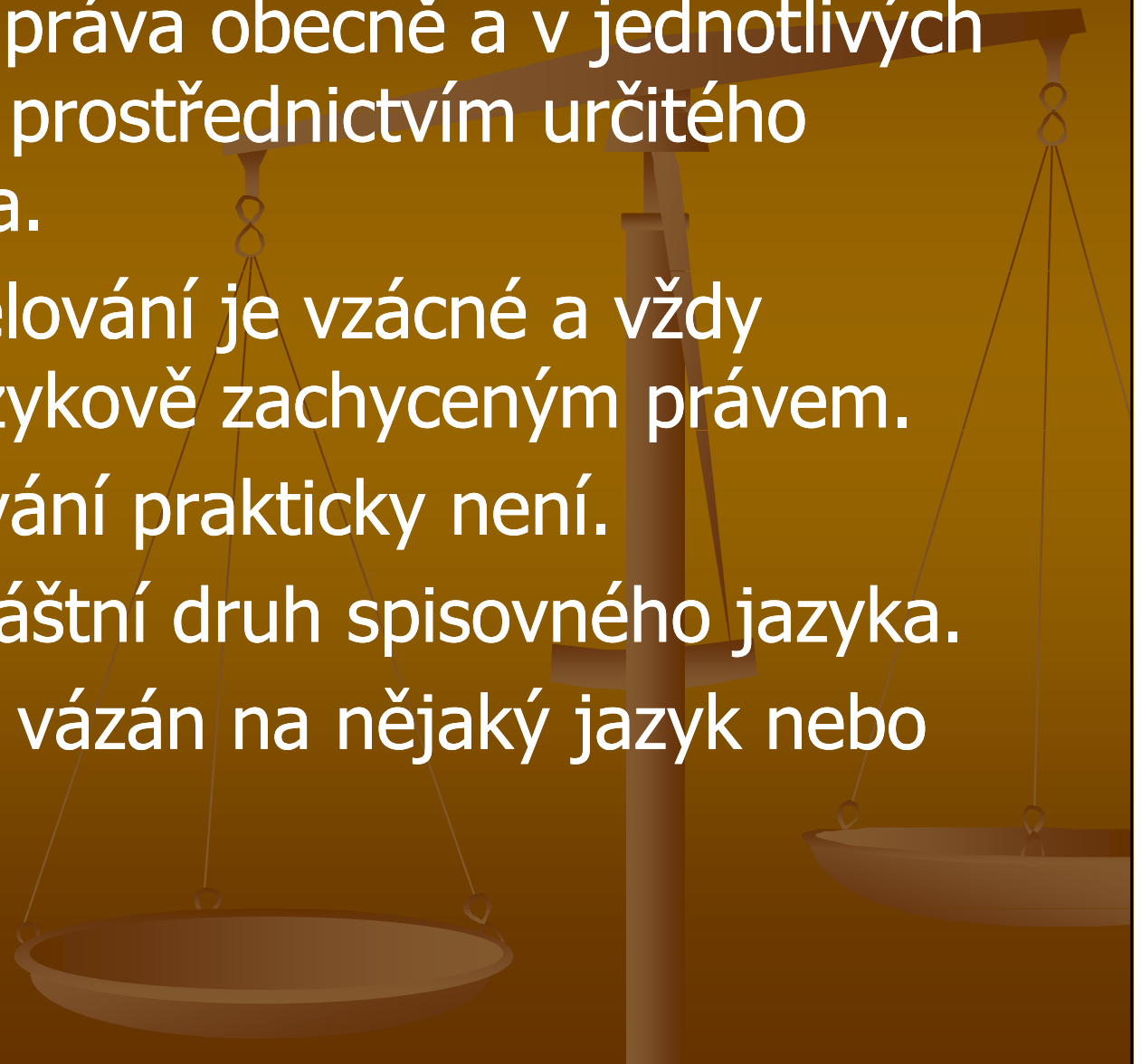
právní rozměr a souvislosti

Filip Křepelka

Jazyk a právo

- Sdělování obsahu práva obecně a v jednotlivých případech se děje prostřednictvím určitého přirozeného jazyka.
- Mimojazykové sdělování je vzácné a vždy předpokládané jazykově zachyceným právem.
- Nejjazykové sdělování prakticky není.
- Právní jazyk je zvláštní druh spisovného jazyka.
- Právní řád je vždy vázán na nějaký jazyk nebo nějaké jazyky.

Jednojazyčné státy

- Obvykle jsou státy založené na jednom jazyce.
- Jeho nositelem je jazykově vymezený národ.
- To nevylučuje užívání dalších jazyků v soukromém životě.
- Některé takové státy nevybíravě takový společný jazyk prosazují.
- Takový jazyk je nástrojem vyjadřování práva, nástrojem výkonu státní moci, uplatňuje se ve vzdělávání apod.
- Často se takový jazyk označuje symbolicky jako jazyk státní nebo národní.

Státy vícejazyčné a mnohojazyčné

- Státy s jazykovými menšinami: řada států má jazykové menšiny. Žijí-li na určitém území, těší se v liberálních státech určitému uznání svého jazyka ve sféře státní moci.
- Státy s více celostátními jazyky: stát působí a právo se vyjadřuje ve dvou nebo několika jazycích, jakkoli se tyto nepoužívají ve všech souvislostech zároveň. Soužití dvou a nebo více jazyků podrobně upravuje. Příklady: Belgie, Švýcarsko, Irsko, Luembursko, Kanada, Singapur.
- Mnohojazyčné státy: stát uznává pro úřední účely řadu jazyků užívaných na jednotlivých částech území. Nikdy se nepoužívají všechny zároveň, není to možné. Z praktických důvodů se jeden nebo několik málo jazyků stávají pracovními či úředními jazyky celku. Příklady: **Indie**, Jihoafrická republika, dříve Sovětský svaz.

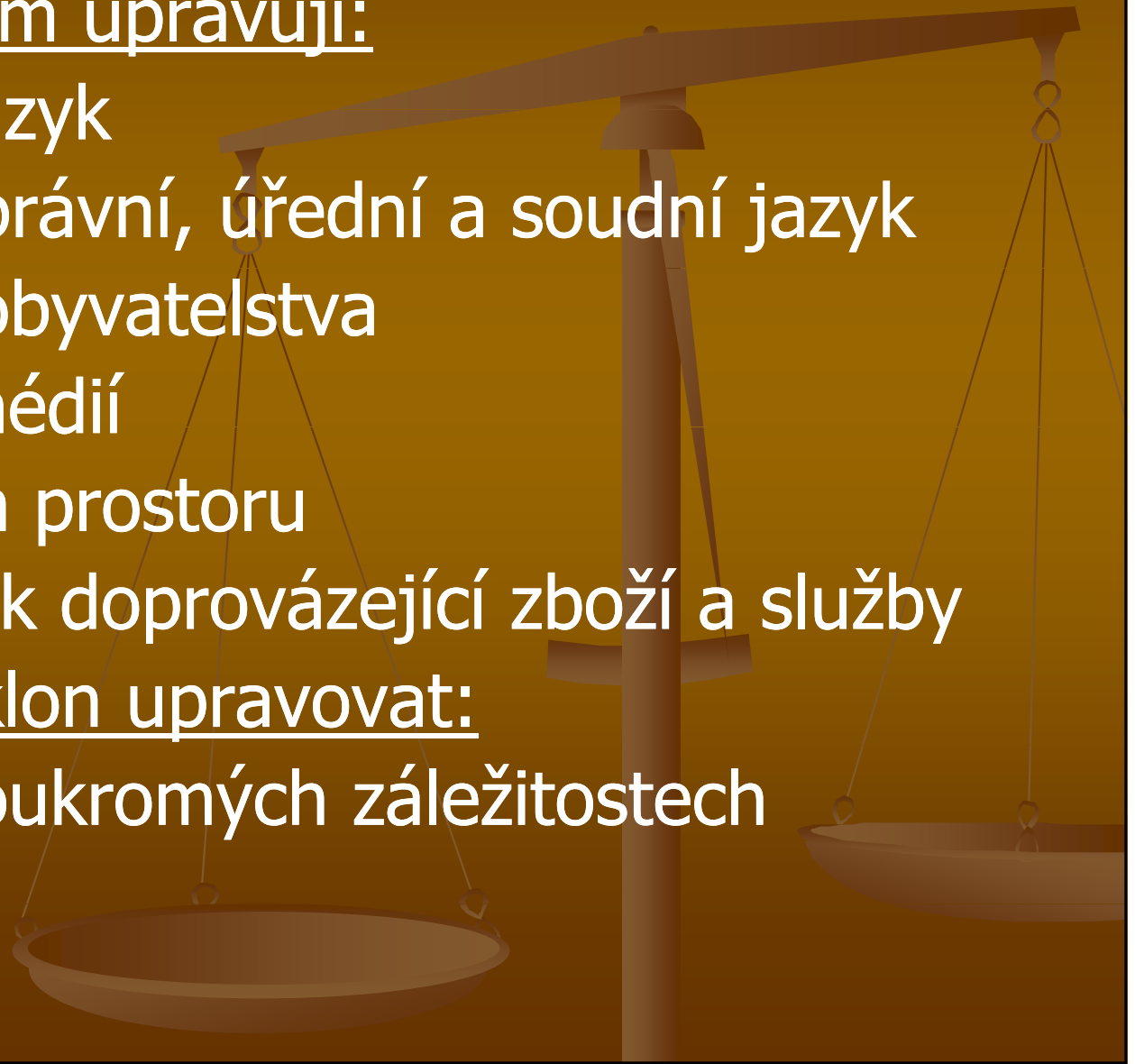
Jazyk(y) ve sféře státní moci

Liberální státy právem upravují:

- Státní (národní) jazyk
- sněmovní, samosprávní, úřední a soudní jazyk
- Jazyk vzdělávání obyvatelstva
- Jazyk veřejných médií
- Jazyk ve veřejném prostoru
- Jazyk v práci, jazyk doprovázející zboží a služby

Ostatní státy mají sklon upravovat:

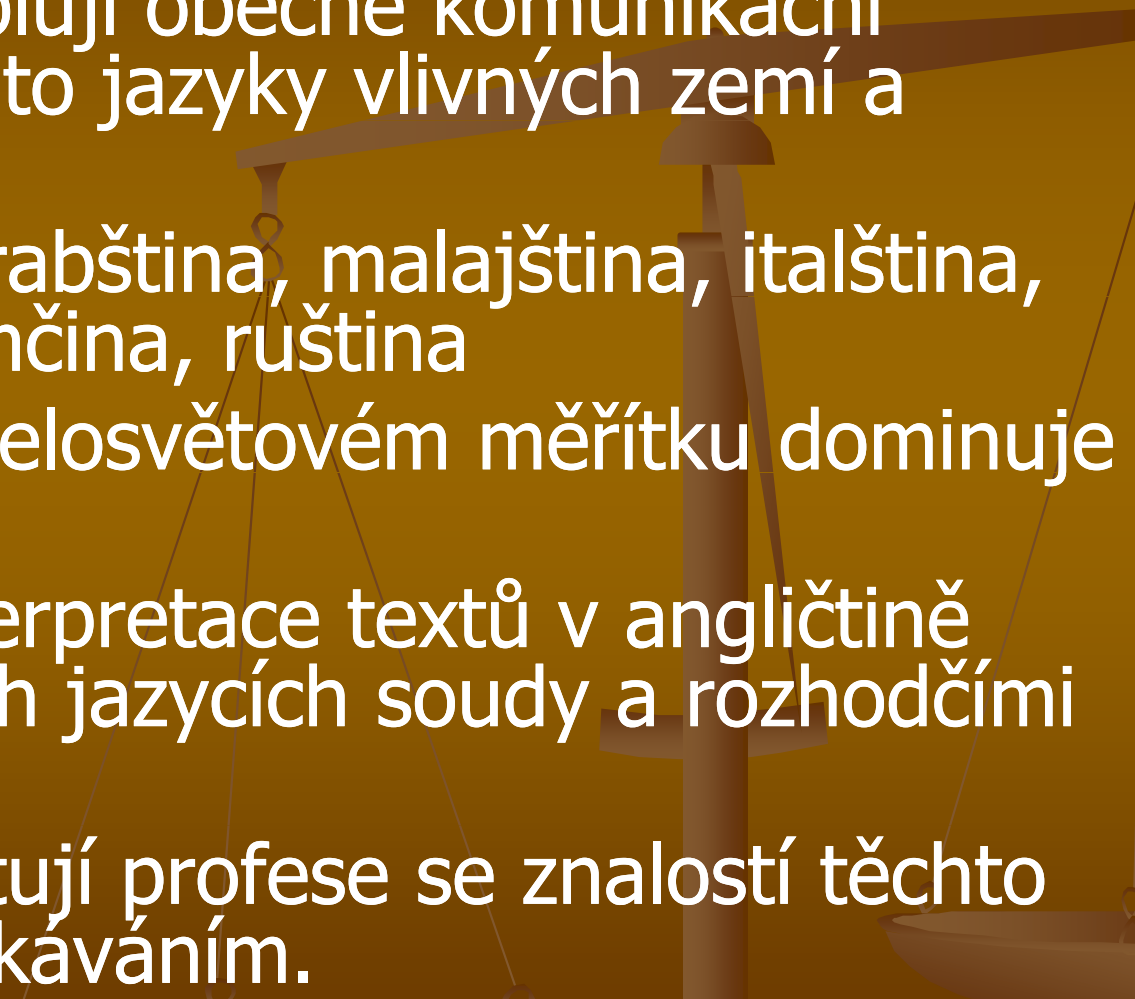
- Jazyk užívaný v soukromých záležitostech

Mezinárodní právo a mezinárodní konference nebo organizace

- Dvoustranné mezinárodní smlouvy se zpravidla sjednávají v jazycích obou států.
- Pro vícestranné a mnohostranné mezinárodní smlouvy se vybírá jeden nebo několik autentických jazyků. Ostatní překlady jsou oficiální jen pro vnitrostátní užití.
- Takovými jazyky jsou jazyky širší mezinárodní komunikace, v moderní době zpravidla jazyky politických či kulturních hegemonů (francouzština, angličtina, ruština...) nebo jazyky sdílené více státy (španělština, arabština).
- Podobně se ustavuje a vyvíjí režim jednacích jazyků mezinárodních konferencí a úředních jazyků mezinárodních organizací. Příklady: RE, OSN, WTO...

Mezinárodní obchod a jazyky

- Spontánně se etablují obecné komunikační jazyky, často jsou to jazyky vlivných zemí a kultur:
 - - latina, řečtina, arabština, malajština, italština, francouzština, němčina, ruština
 - - dnes výrazně v celosvětovém měřítku dominuje angličtina.
 - - problematika interpretace textů v angličtině nebo v jiných cizích jazycích soudy a rozhodčími soudy.
 - - existovaly a existují profese se znalostí těchto jazyků a jejím očekáváním.
-

Právní překlad: meze, obtíže, chyby

- Problémy s překladem právních dokumentů jsou rozmanité.
- Neúplná významová ekvivalence slovníkových významů.
- Různé jazykové bohatství.
- Pouhá srovnatelnost, nikoli totožnost právních institutů a institucí označených jednotlivými slovy.
- Obtížné udržení jednoty používané terminologie.
- Vyloučení zjevných chyb.

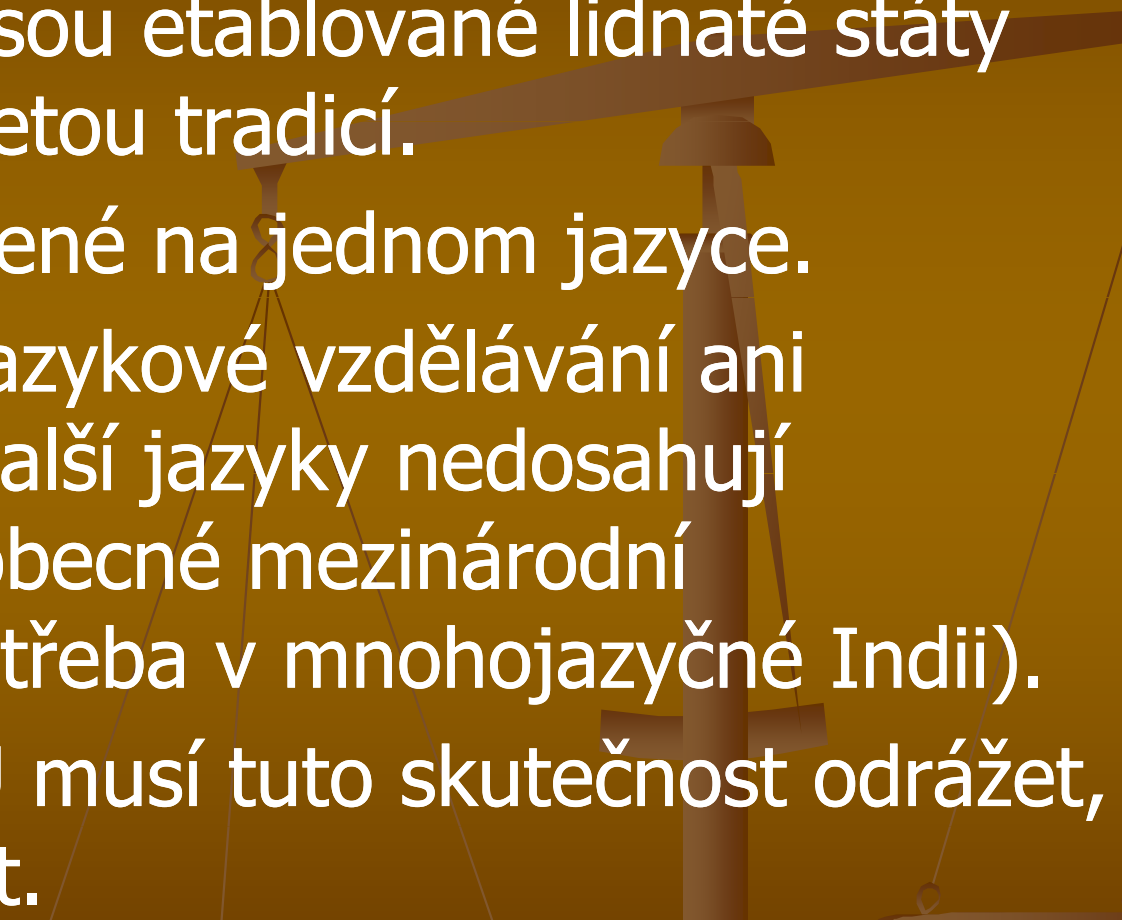
Kdo by měl zajistit překlad?

Právníci, jazykovědci, odborníci na příslušnou záležitost.

Práce s právem v jednom jazyce a více jazycích

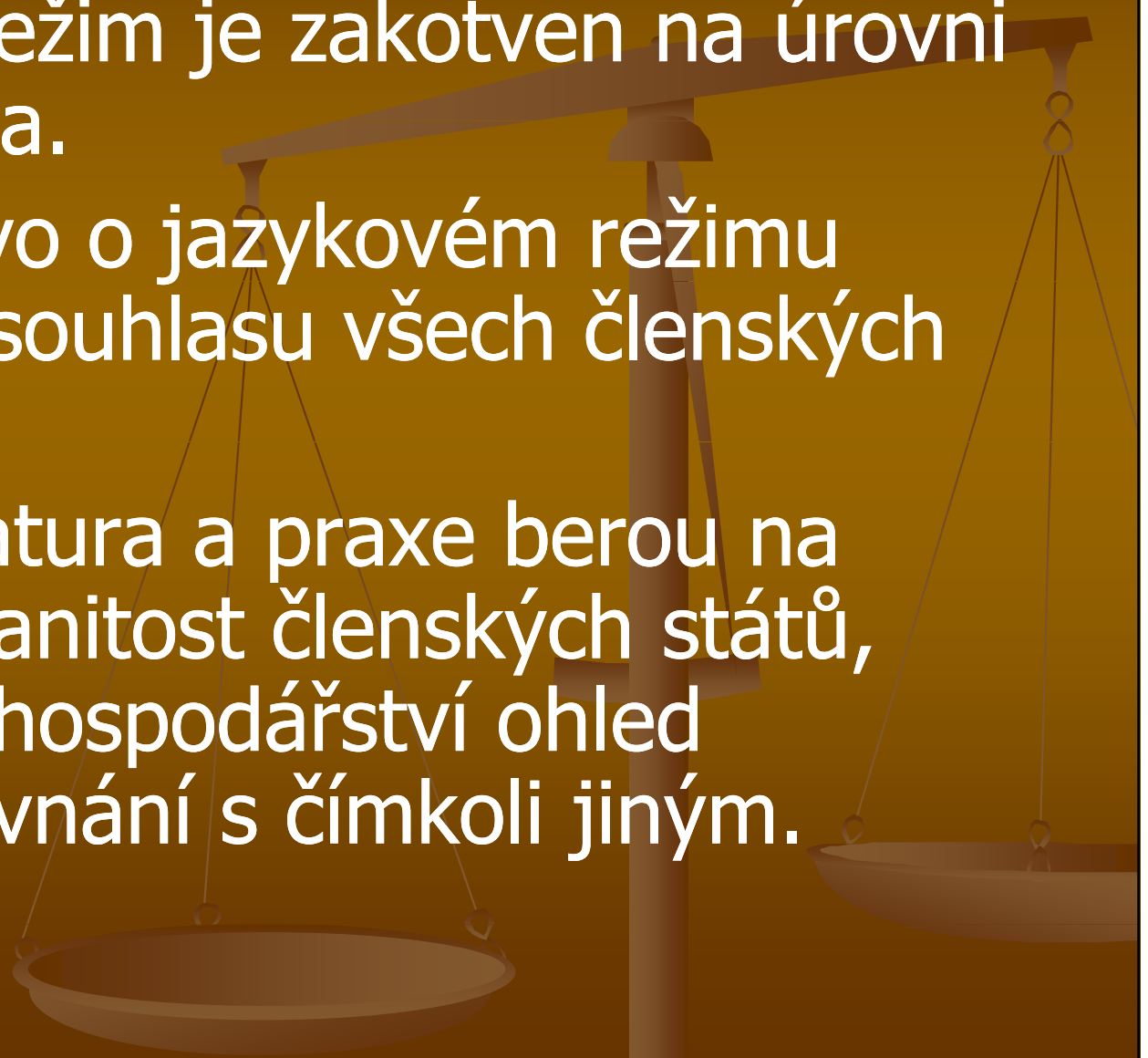
- Výklad právního dokumentu v jednom jazyce je již tak obtížný: lze použít řadu výkladových metod.
- Zachycení ve více autentických jazycích.
- Zásady výkladu formulované pro mezinárodní právo jsou přenositelné také na vnitrostátní právo, soukromé smlouvy apod.
- Zásada stejného významu ekvivalentů. Podpůrné sledování záměru tvůrce práva.

Míra jazykové integrace EU

- Členské státy EU jsou etablované lidnaté státy často s mnohasetletou tradicí.
 - Vesměs jsou založené na jednom jazyce.
 - Přes rozšiřované jazykové vzdělávání ani angličtina, natož další jazyky nedosahují postavení jazyka obecné mezinárodní komunikace (jako třeba v mnohojazyčné Indii).
 - Jazykový režim EU musí tuto skutečnost odrážet, nemůže ji přehlížet.
-

Mnohojazyčnost jako zásada EU a jejího práva

- Mnohojazyčný režim je zakotven na úrovni primárního práva.
- Sekundární právo o jazykovém režimu EU/ES podléhá souhlasu všech členských států.
- Právo ES, judikatura a praxe berou na jazykovou rozmanitost členských států, jejich národů a hospodářství ohled nebývalý ve srovnání s čímkoli jiným.

Autentické a oficiální jazyky EU

- Výčet autentických jazyků v závěrečných ustanoveních SES a SEU (čl. 314, resp. čl. 53).
- Výčet a základní režim úředních jazyků v nařízení 1/58.
- Nyní – po všech rozšířeních a změnách - je počet autentických stejně jako úředních jazyků totožný: 23
- Přehled: francouzština, němčina, nizozemština, italština, angličtina, dánština, řečtina, portugalská, španělština, finština, švédština, irština, estonština, lotyština, litevština, polština, čeština, slovenština, maďarština, slovinština, maltština, bulharština, rumunština.

Redukce: pracovní jazyky

- Oficiálně jsou pracovními jazyky některých institucí všechny úřední jazyky.
- Fakticky se spontánně jako pracovní jazyky etablojí jazyky obecně vyučované ve školách: angličtina, francouzština, do určité míry němčina.
- Právní uznání pracovních jazyků je politicky nepředstavitelné. Toliko omezeně se taková nebo podobná redukce užívaných jazyků právem EU výslovně připouští.

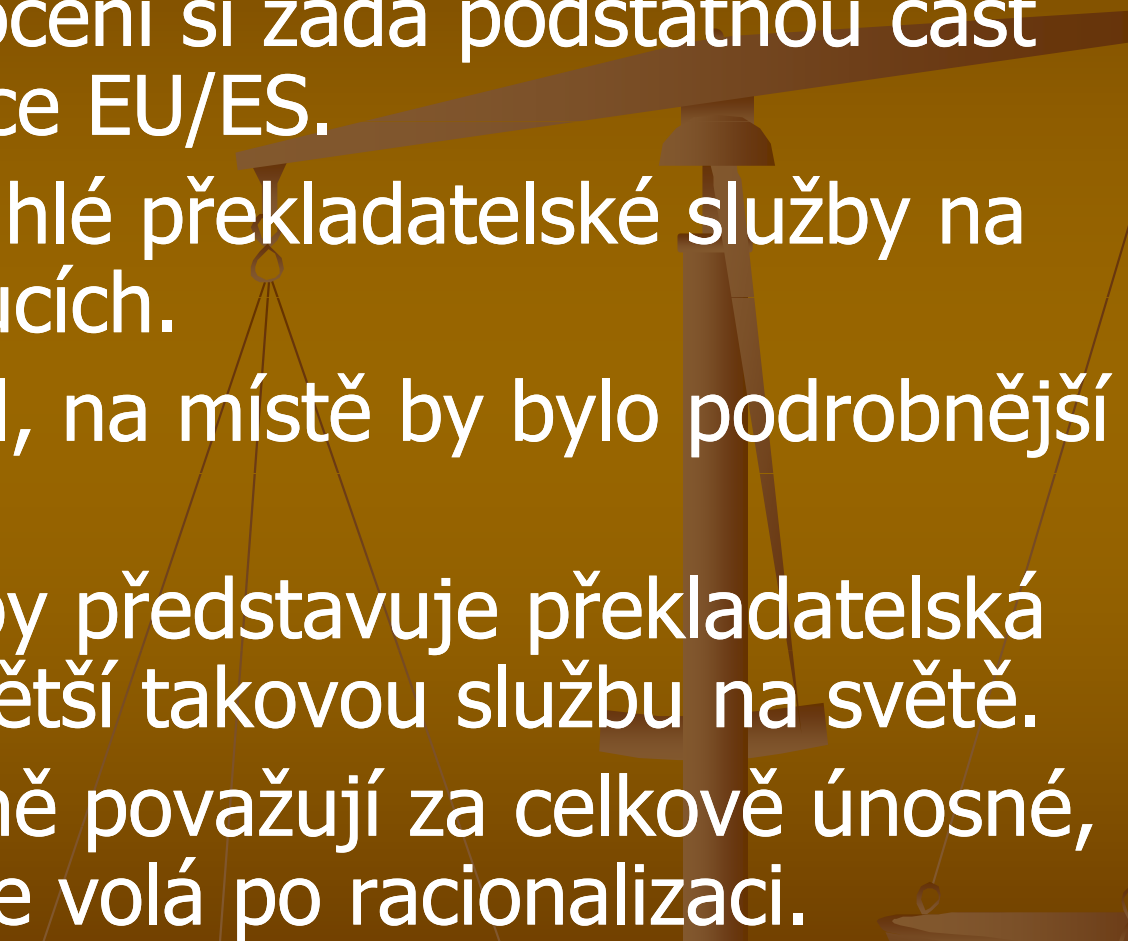
Redukce: jednacích jazyky

Jednacích jazyk Soudního dvora, Soudu prvního stupně, Komise a dalších správních orgánů, institucí a agentur je vždy jeden.

- jazyk příslušného státu - žalovaného nebo soudní jazyk dotazujícího se soudu.
- jazyk správního a navazujícího soudního řízení: jazyk dotčeného jednotlivce.

Je představitelné, že soudní senát anebo fakticky rozhodující úředníci neznají jazyk, ve kterém vyhlašují své rozhodnutí.

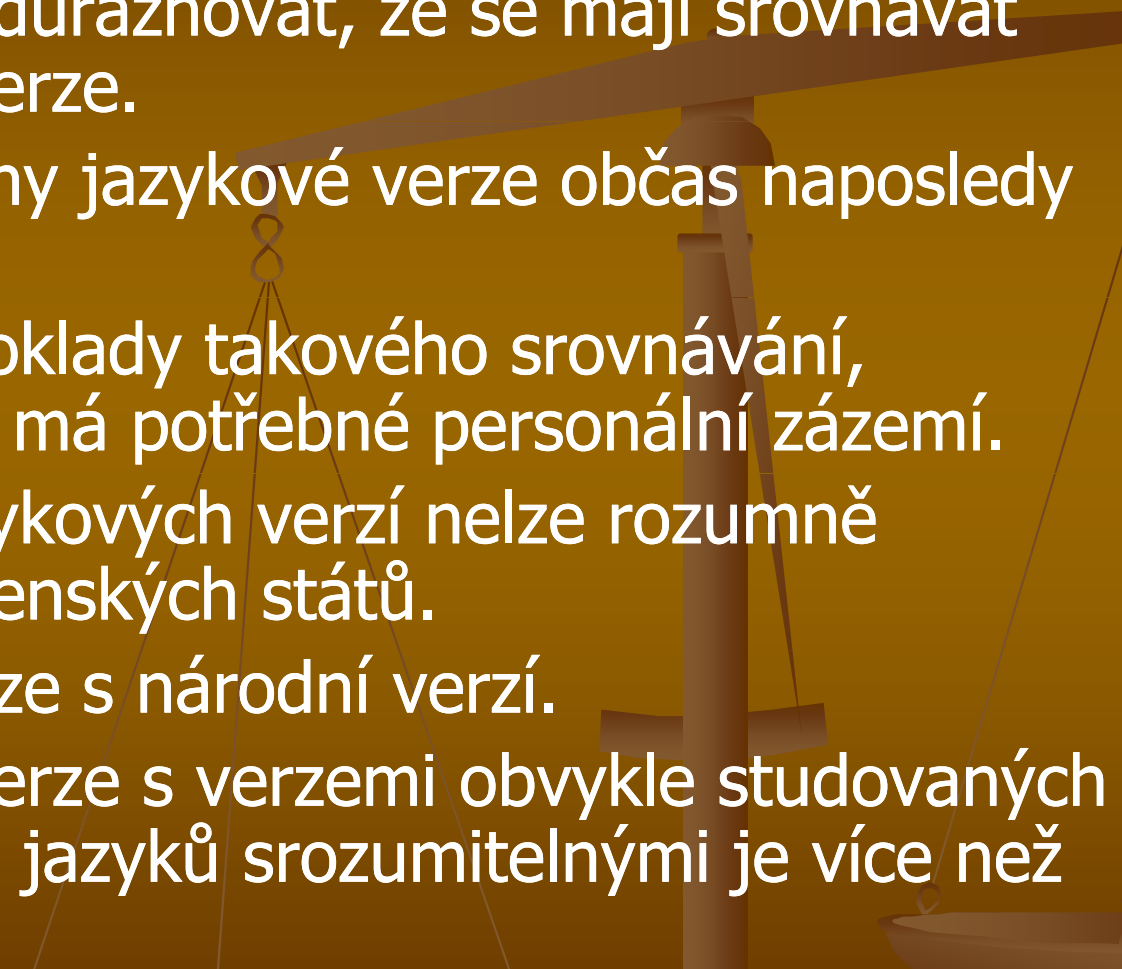
Objem překládání a tlumočení

- Překládání a tlumočení si žádá podstatnou část nákladů na instituce EU/ES.
 - Existují dnes rozsáhlé překladatelské služby na jednotlivých institucích.
 - Uvádí se řada čísel, na místě by bylo podrobnější zkoumání.
 - V celku bezpochyby představuje překladatelská služba EU/ES největší takovou službu na světě.
 - Náklady se nicméně považují za celkově únosné, jakkoli se stále více volá po racionalizaci.
-

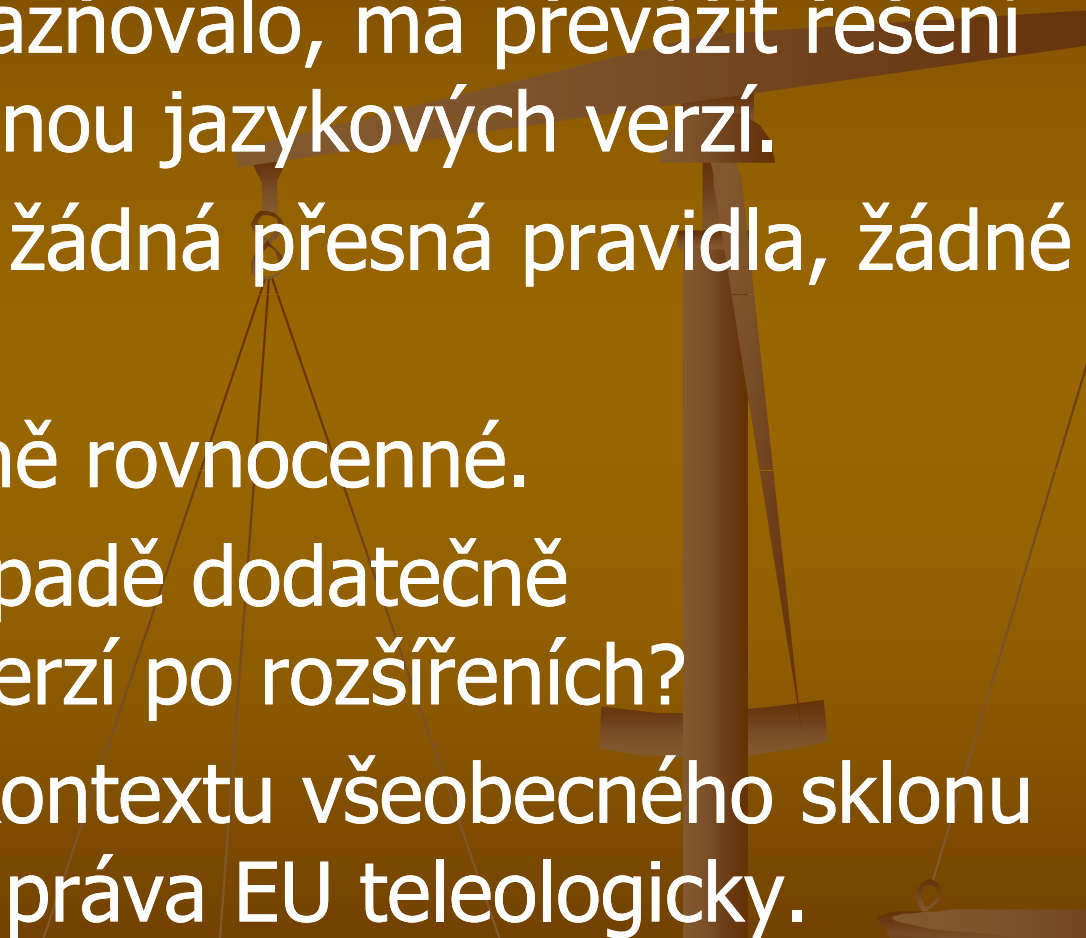
Vize práce s mnohojazyčným právem EU

- Soudní dvůr ve své judikatuře zdůrazňuje, že je třeba pamatovat kvůli samostatnosti a svébytnosti práva EU na možný zvláštní význam použitých termínů.
- Nemusí být totožné s významem termínů v jazyce příslušného národního právního řádu.
- Zejména se však mají srovnávat jednotlivé jazykové verze.
- Měly by se srovnávat **VŠECHNY** jazykové verze?

Realita práce s mnohojazyčným právem EU

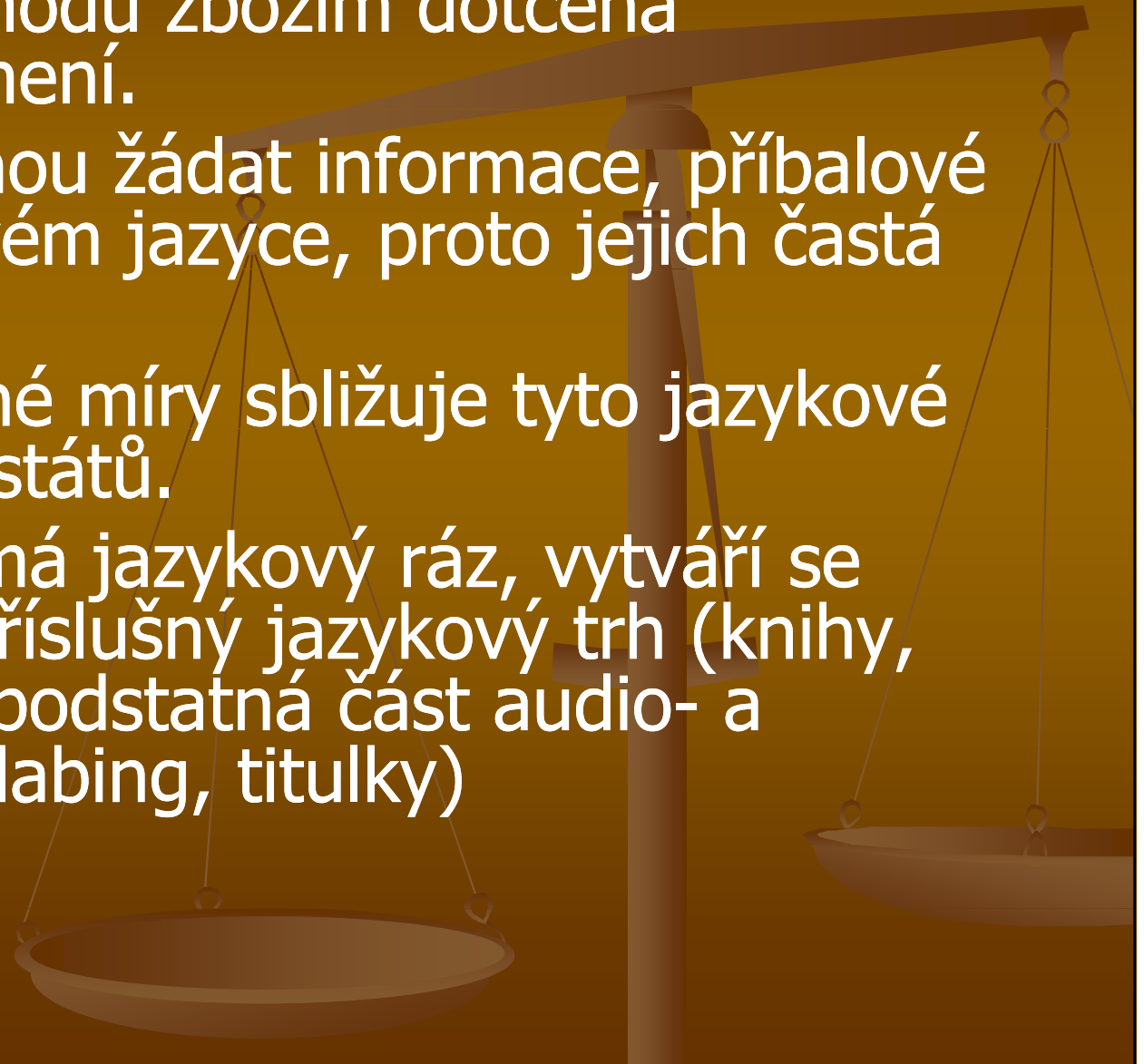
- Soudní dvůr přestal zdůrazňovat, že se mají srovnávat „všechny“ jazykové verze.
 - Sám srovnával všechny jazykové verze občas naposledy před rozšířením.
 - Po rozšíření nejsou doklady takového srovnávání, přestože Soudní dvůr má potřebné personální zázemí.
 - Srovnávání všech jazykových verzí nelze rozumně očekávat od soudů členských států.
 - Obvyklá je práce pouze s národní verzí.
 - Srovnávání národní verze s verzemi obvykle studovaných jazyků, popř. verzemi jazyků srozumitelnými je více než dobrou praxí.
-

Metody práce s mnohojazyčným právem EU

- Aniž by se to zdůrazňovalo, má převážit řešení podporované většinou jazykových verzí.
 - Nestanoví se však žádná přesná pravidla, žádné „hlasování“ verzí.
 - Verze jsou formálně rovnocenné.
 - Je to vhodné v případě dodatečně autentizovaných verzí po rozšířeních?
 - To platí ovšem v kontextu všeobecného sklonu vykládat prameny práva EU teleologicky.
-

Hospodářská integrace v EU a jazykové poměry I

- Velká většina obchodu zbožím dotčena mnohojazyčností není.
- Členské státy mohou žádat informace, příbalové letáky apod. ve svém jazyce, proto jejich častá mnohojazyčnost.
- Právo ES do značné míry sbližuje tyto jazykové nároky členských států.
- Pouze část zboží má jazykový ráz, vytváří se proto pouze pro příslušný jazykový trh (knihy, časopisy, noviny, podstatná část audio- a videonahrávek – dabing, titulky)

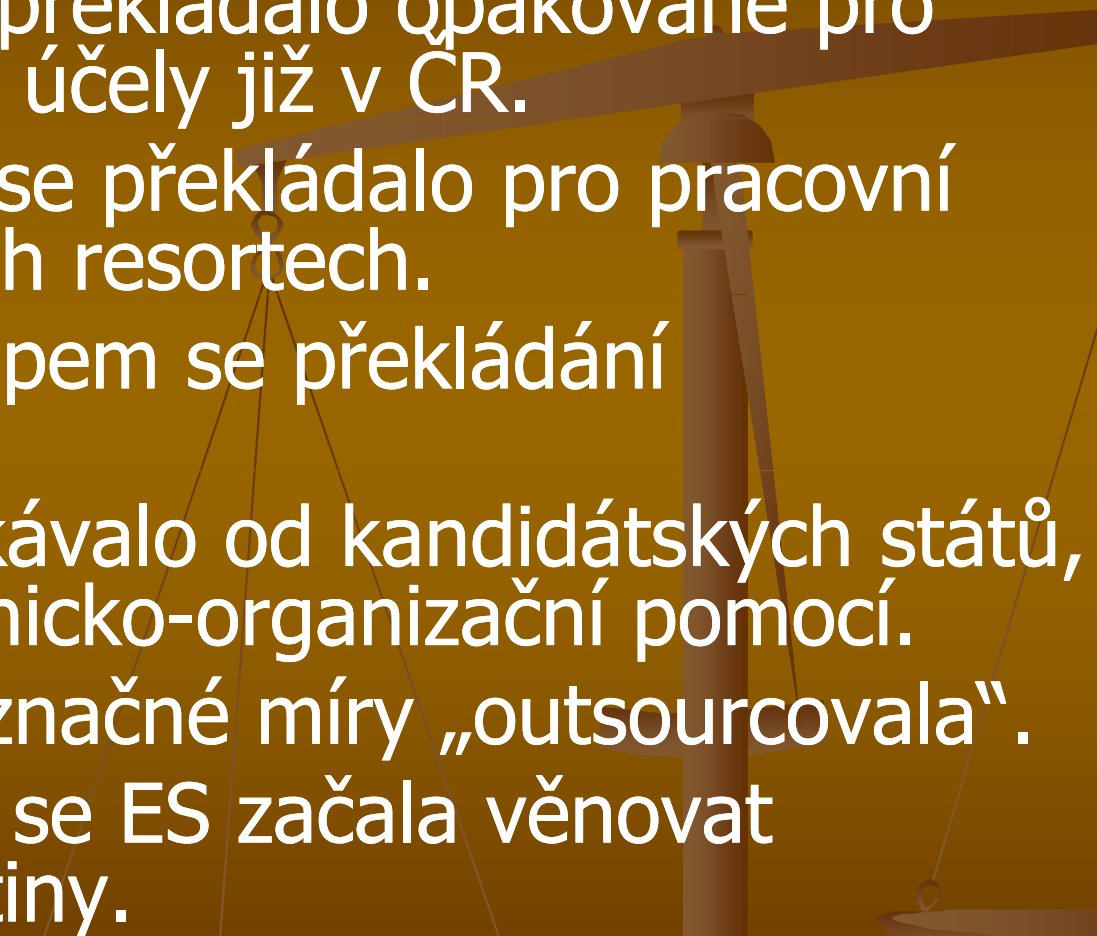
Hospodářská integrace v EU a jazykové poměry II

- Mnohojazyčnost EU/ES bezpochyby zásadně podvazuje migraci za prací a podnikání jak s doprovázejícími rodinnými příslušníky, tak bez nich.
- Mnohojazyčnost bezpochyby výrazně podvazuje mezistátní obchod řadou služeb, nikoli však všemi.
- Dopady na pohyb kapitálu jsou zjevně omezené.

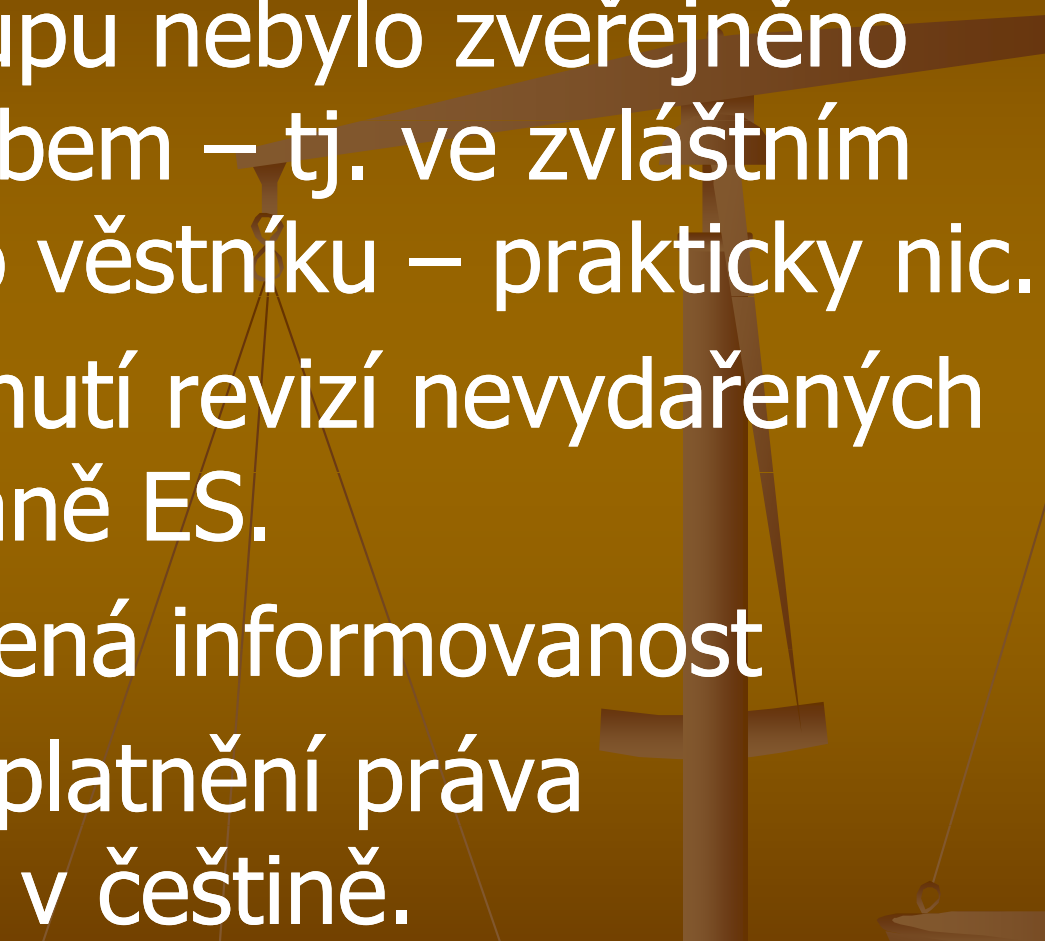
ČR, Československo, Rakousko-Uhersko z hlediska jazyků

- Česká republika je nyní vyhraněně jednojazyčný stát. Skutečné menšinové jazyky jsou zcela okrajové nebo se nepoužívají ve sféře státu a práva a dalších veřejných prostorech vůbec.
- Necítíme potřebu to ani ústavně zakotvovat. Procedurální předpisy na to rovněž nepamatují v míře dostatečné.
- Československo bylo dvoujazyčné, dvoujazyčnost se nicméně vzhledem k blízkosti češtiny a slovenštiny skoro nevnímala.
- Za Rakouska-Uherska čeština získávala ve státní sféře postavení postupně, v předlitavském prostoru nikdy nedosáhla postavení němčiny na říšské úrovni. Říšské právo bylo autentické jen v němčině.

Překládání práva EU do češtiny (a dalších nových jazyků)

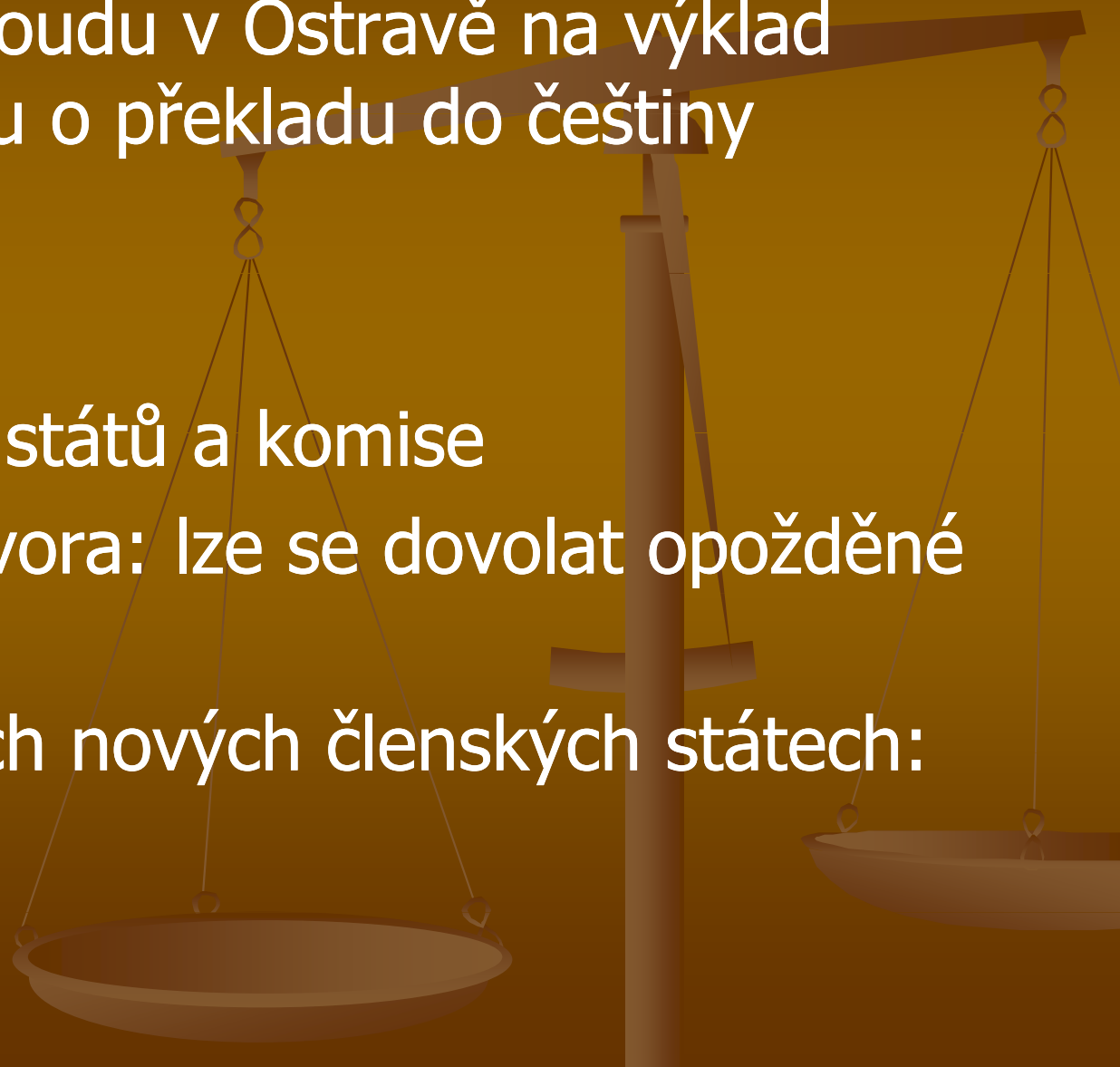
- Primární právo se překládalo opakovaně pro studijní a pracovní účely již v ČR.
 - Sekundární právo se překládalo pro pracovní účely v jednotlivých resortech.
 - 3-4 roky před vstupem se překládání systematizovalo.
 - Překládání se očekávalo od kandidátských států, byť s určitou technicko-organizační pomocí.
 - ČR překládání do značné míry „outsourcovala“.
 - Teprve dodatečně se ES začala věnovat překladům do češtiny.
-

Skutečnost a důsledky opoždění překladů práva EU do češtiny

- Okamžikem vstupu nebylo zveřejněno oficiálním způsobem – tj. ve zvláštním vydání Úředního věstníku – prakticky nic.
 - Důvod: nezvládnutí revizí nevydařených překladů na straně ES.
 - Následky: omezená informovanost
 - Pochybnosti o uplatnění práva nezveřejněného v češtině.
-

Kauza Skoma-Lux

- Dotaz Krajského soudu v Ostravě na výklad smlouvy o přístupu o překladu do češtiny
- - celní kauza
- Možná řešení
- Postoje členských států a komise
- Závěr Soudního dvora: lze se dovolat opožděné publikace
- Přístupy v ostatních nových členských státech: Polsko, Estonsko.

Pochybnosti o povedenosti překladů

- Čas od času se v překladech objeví chyba.

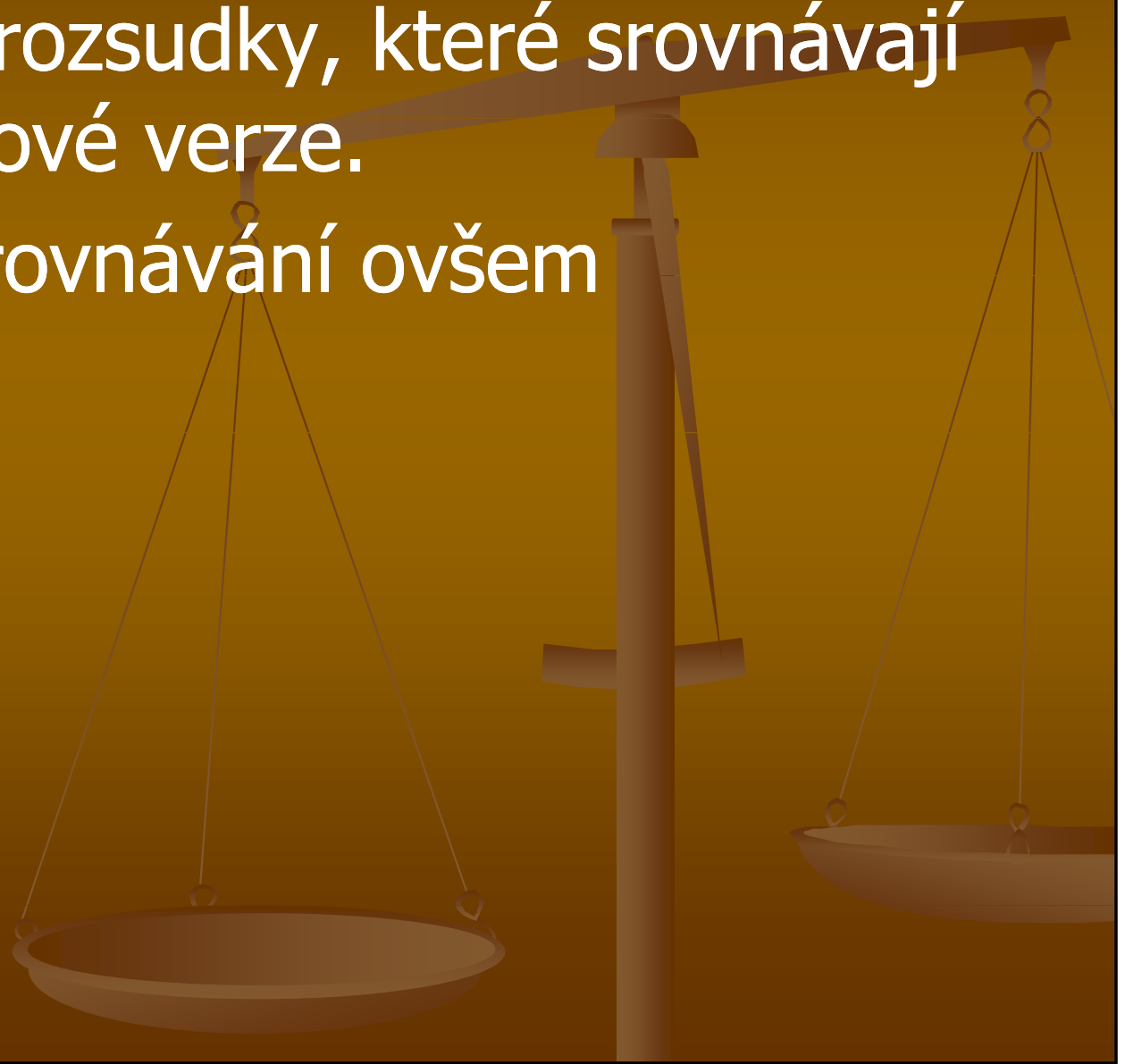
Příklad „Povinná osoba“ ve slovenské verzi
nařízení „Brusel“

Mnohdy není sladěná terminologie.

Mnohdy se nerespektovala etablovaná
terminologie právně-technické češtiny.

Práce s mnohojazyčným právem EU v ČR

- Lze dokladovat rozsudky, které srovnávají jednotlivé jazykové verze.
- Někdy je toto srovnávání ovšem samoúčelné.

Odborná literatura

- Křepelka F., Mnohojazyčnost Evropské unie a její důsledky pro českou právní praxi, Masarykova univerzita, 2007.
- Tomášek M., Překlad v právní praxi, Linde, 2003.

